

A "KIEGÉSZÍTETT ETO TÁBLÁZATOK" c. SOROZAT

ELSŐ KÖTETE A

624 ÉPITŐMÉRNÖKI TUDOMÁNYOK.

Előzmények.

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás /ETO/ 1938, a nagy német kiadás megjelenésének időpontja óta hatalmas fejlődésen ment keresztül. Az ETO-ban történt változások az "Ergänzungsband"-ban, az "Extensions and Corrections" két sorozatának kötetében és a FID /Federation Internationale de Documentation/ által folyamatosan kiadott "Javaslatok Jegyzékében" /PE Notes/ jelentek meg. A módosítások következtében az osztályozó rendszer egyre áttekinthetlenebb lett, és az osztályozói munka körülményesebbé és nehezzé változott. A táblázatok elavultak, sok esetben teljesen meg is változtak. Az osztályozó, ha munkájában lépést akar tartani a rendszer fejlődésével, öt-hat helyen kénytelen utána nézni a megfelelő jelzetnek. Az osztályozás ilyen körülmények között elveszítette egyértelműségét, még azon fogalmak esetében is, amelyeket régebben egyértelműen lehetett meghatározni. A technikai tudományok nagy arányú fejlődésével sok új fogalom került a tudományos irodalom előterébe. Ha az osztályozó nem ismeri vagy nem használja az új fogalmak jelzeteit, és csak a régi táblázatokra támaszkodik, akkor munkájában megmerevedik, és bizonytalanává válik. Az új fogalmakra önmaga alkot új jelzetet. Az osztályozás a rendszer egyetemessége ellenére elveszti egyetemességét, és a katalógusban való eligazodás egy emberre, az osztályozóra korlátozódik. Mindannyian tudjuk, hogy az ETO korántsem a legideálisabb rendszer. Még a laikus is rengeteg hibát talál benne, annak ellenére, hogy a rendszerről magáról csak a leghalványabb ismeretekkel rendelkezik. Hiba sajnos tényleg sok van, de az ETO-nál megfelelőbb és kevesebb hibát tartalmazó rendszer egyelőre nincs. A rendszer legujabb "hibája", bármilyen nevetségesen hangzik, a fejlődése. A tudományok, külö-

nösen a technikai tudományok fejlődése természetesen elsődleges a rendszer fejlődésével szemben, de a rendszer igyekszik vele helyes arányban megmaradni. A tudományok fejlődésével együtt jár a tudományok rendszereződése. A szakemberek egyre érdekeltőbbek saját tudományuk rendszerezésében, és ezért javítják az ETO logikai vagy éppen filozófiai hibáit. Sok esetben teljesen átdolgozzák egyes osztályait /mint pl. 678/, és beleépítik a tudomány legújabb eredményeit /mint pl. 69/, olyannyira, hogy a régi alapján alig ismerünk az újra. Az ETO fejlődése tehát változását is magával hozta. Anélkül, hogy jobban belemélyednénk a fejlődés törvényszerűségeinek vizsgálatába, megállapíthatjuk, hogy ez így helyes, és nem is történhetne másképpen. Az ETO ezzel csak jobb lesz, annak ellenére, hogy az osztályozók egy sereg egyéb megoldhatatlannak látszó problémával is szembe találják megukat, hogy csak az átszakozást említsük.

A fentiekből kitűnik, hogy a napi könyvtári tevékenység mellett az osztályozók tennivalója megszorodott. Munkájuk megfelelő színvonalon tartása szükségessé teszi számukra a rendszer fejlődésének figyelemmel kísérését és a táblázatok állandó korszerűsítését. 1950 óta a tudományos nagykönyvtárak osztályozói állandóan foglalkoztak a kiegészítések, változások és törlések átvezetésével a fő táblázatokon, de megfelelő módszert nem sikerült kidolgozniuk. Az ETO nagyarányú fejlődése 1955-ben már elkerülhetetlenné tette a táblázatok összedolgozásának megindítását.

Az Országos Műszaki Könyvtár vezetői, felismerve a szakozás nehézségeit, anyagi és erkölcsi támogatás formájában segítségére siettek a szakozó csoportnak, hogy tudományos munkatervként megkezdhessék a "Kiegészített ETO Táblázatok" c. sorozat közreadását. A 624 Építőmérnöki tudományok táblázatait tartalmazó kötet készült el elsőnek. A megjelenése óta eltelt fél év során bebizonyította hasznosságát, a külföldi könyvtárak /Library of Congress stb./ érdeklődése pedig szükségességét és létjogosultságát. Mint minden munkának, amely elsőnek kerül ki a nyilvánosság elé, úgy ennek is sok hibája van. A következőkben ismertetni fogjuk a kiadványt, elkészítésének módját és a felmerült -többnyire még ma is megoldatlan- problémákat.

A kiadvány nyelve.

Első, ami egy beavatott könyvtárosnak feltűnik, és amin a kritikus szeme rögtön fennakad, a címlap magyarul és németül írt szövege. Belülről még talán meglepőbb: az előszó - magyar, a táblázat - német /itt-ott angol kifeje-

zésekkel tarkítva/; az index magyarázó szövege szintén magyar, míg az index maga német. Ez első tekintetre tényleg meglepő, de ha az olvasó kezébe veszi az Extensions and Corrections első sorozat hatos kötetét, meglepetten tapasztalja majd, hogy a FID ennél is következetlenebb. A FID-nek ugyanis három hivatalos nyelve van: francia, német, angol. Ezért az előbb említett kötet hol német, hol angol, esetleg francia nyelven tartalmazza a határozattá vált javaslatokat. Nem volt könnyű közöttük kiigazodni. Idegen nyelvről – idegen nyelvre terminológiát fordítani még annak is nehéz, akinek lehetősége van rá. Persze másként áll a helyzet a magyar fordítással. Jogos a kérdés, hogy miért nem magyarul jelent meg a kötet. Sajnos ebben az esetben az OMK-nak nem volt módja rá. Az idegen nyelvű megjelenés mellett szólt még az, hogy a műszaki könyvtárosok nagy része tud németül vagy angolul, és a külföldi könyvtárak is – amelyek kaptak, vagy kértek belőle – hasznosítani tudják. Természetesen a magyar kiadás is szükséges, és mi azon vagyunk – ha mód lesz rá –, hogy a sorozat következő kötetei már magyar nyelven jelenjenek meg. Sajnos a munkálatok nagyon elhúzódnak. A szóban forgó kötet is több mint egy évig készült, de mentésére szolgáljon, hogy első kötet volt, és rajta kísérleteztük ki a szerkesztés módszerét.

A kiadvány felépítése és tartalma.

A kiadvány két részből áll. Az első rész a tulajdonképpeni táblázati rész, amely tartalmazza az építőmérnöki tudományok táblázatait, ezen belül:

624.0	korlátozottan közös alosztásokat, amelyek a szerkezetek, számítások és egyéb általánosabb fogalmak csoportjait és felosztását tartalmazza;
.13	földmunka, talajmechanika osztályát;
.15	alapozást;
.19	alagutépítést;
.2/.8	hidépítést, és a
.9	mérnöki magasépítés osztályait.

A fő táblázatokban szereplő fogalmak betürendes indexe a kötet második része. Ebben megtalálhatók a fő táblázatokban szereplő fogalmak mellett a szorosan kapcsolódó segéd tudományok fogalmai és egyes, csak összetett jelzettel kifejezhető fogalmak is. Az index szerkesztésénél igyekeztünk a táblázatokban meglévő utalásokat is beépíteni. Az eredetileg tervezett magyar index sajnos kimaradt, pedig a kezdők jó hasznát tudták volna venni. Ha esetleg az olvasó véleménye-

nye szerint mégis szükség lenne rá, kérjük értesítsen bennünket, így a munkát közösen hasznosabbá tehetjük.

A szerkesztés.

A szerkesztés első lépése a fellelhető összes jelzetek cédulakatalógusának elkészítése volt. Az OMK-ban elfogadott ujitás szerint az eredeti német táblázat jelzeteit zöld színű DIN A8-as /125x75 mm/ kartonra irtuk kézzel. Az Ergänzungsband-ban és az Extensions and Corrections köteteiben megjelent kiegészítéseket, változtatásokat és törléseket, hasonló méretű, de rózsaszínű kartonra vezettük rá. A két kartoncsoport egybesorolása egyrészt láthatóan megmutatta a rendszer változásának mérvét, másrészt az ugyanarra a jelzetre vonatkozó kartonok egymás mellé kerültek. A kiegészítések kartonjaira ráírtuk a kiegészítés eredetének jelét is, hogy ezzel a lektorok munkáját könnyebbé tegyük.

A szerkesztés első részében az egymást fedő kartonok alapján meg kellett állapítani a jelenleg érvényben lévő jelzetet és a hozzátartozó szövegrészt.

A törléseket az eredeti zöld kartonnal együtt kiemeltük, és külön gyűjtöttük. Felmerült a törlésekre való hivatkozás közlése is, de az a vélemény alakult ki, hogy amit a táblázatból töröltek, azt hivatkozással sem közöljük. Megjegyezzük, hogy az angolok a legújabb keletű kiadásaikban, ha a törlés valami új jelzetalkotásra vagy jelzetre hivatkozást tartalmazott, akkor azt apró szedéssel, csillagok között utmutatásként közölték. Természetes, hogy nyomtatott kiadás esetén meggondolandó ennek a módszernek a követése. Sokszorosításnál azonban az érvényben lévő táblázat áttekinthetőségét zavarta volna meg.

A változtatások esetében, az egymást fedő rózsaszínű és zöld kartonok alapján megállapított jelzet és a hozzá tartozó új szövegrészt kék kartonra irtuk le. Így a szakjelzetek cédulakatalógusa végleges formájában három színű kartont tartalmazott. Zöld volt az eredeti fő táblázat, rózsaszín a fő táblázati bővülés és kék a megváltozott jelzetek kartonja. Szemmel láthatóvá vált az ETO változása és a munka fontossága.

A szerkesztés során több probléma merült fel, amely megoldásra várt. Következőkben a sok közül csak két esetet emelünk ki annak bemutatására, hogy milyen típusú kérdések esetében kellett állástfoglalnunk, hiven ragaszkodva a FID által írásban lefektetett szabályokhoz és biztosítva a rendszer egyetemességét.

Kérdéses volt például az előfeszített vasbeton szerke-

zetek jelzetének meghatározása, miután az *Ergänzungsband*-ban szereplő kiegészítés szerint 624.012.47 Spannbeton, és az *Extensions and Corrections* első sorozat hatodik kötetében megjelent változás értelmében 624.012.46 jelzet alatt *Vorgespannter Beton* állt. A módosítás szabályának megfelelően a későbbben megállapított jelzet a hivatalos, és változás esetén mindig törlik a régi jelzetet. A jelen esetben a 624.012.47 jelzetet nem törölték, és a szövegezés miatt magyarázható lett volna a törlés hiánya. A lektori bizottság javaslatára mégis kihagytuk a Spannbeton jelzetét. A kérdés egészen addig nincs véglegesen eldöntve, amíg a FID nem nyilatkozik a 624.012.47 további sorsáról. Újabb értesülések szerint sem az angol, sem a német táblázatok nem tartalmazzák már. Hasonló volt a probléma a 624.029 jelzet törlésénél is. A javaslatok jegyzéke /PE437/ törölte a jelzetet és a jelzethez tartozó csoportot, de nem gondoskodott a benne szereplő fogalmak új megjelöléséről. Ezért a jelzetet és a vele kapcsolatos csoportot, a bizottsággal egyetértésben, megtartottuk. A FID későbbi intézkedése /PE569/ igazolta az álláspontot, miután a korábbi törlést visszavonta, és így a jelzetet ismét használhatóvá tette.

A szerkesztés második részében a tárgyszó index elkészítése következett. Felmerült a kérdés, hogy milyen indexelési módszert válasszunk. A választáson segített az, hogy a fő táblázat szövegét majdnem teljesen német nyelven sikerült összeállítani, és ez természetessé tette a német indexelési módszer felhasználását. Sajnos -mint már említettük- lehetőségeink nem voltak bővebbek. Az eredetileg tervezett magyar-német-angol indexet nem tudtuk megvalósítani, és így más szempontból is be kellett érni az egynyelvű /német/ index szerkesztésével. Az index készítésénél támpontul a német háromkötetes indexet használtuk fel. Végig néztük a három kötetben meglévő több mint 122 ezer tárgyszót, és közülük kiválogattuk a 624 főosztályba tartozó fogalmak tárgyszavait. Ennek során megtanultuk a németek kiindexelési módszerét, és így a bővitményekből és változásokból a német módszer szerint el tudtuk készíteni az index kiegészítését is. Az index cédulákra kiírt tárgyszavait egyenként összehasonlítottuk a fő táblázattal, így több esetben lehetséges volt a német index hibáinak kijavítása is.

A nyomtatott német kiadás tipográfiájának átültetése sokszorosított kiadványra nehéz, és több esetben lehetetlen volt. Ennek ellenére a rotaprint-gépelő és a sokszorosító jó munkája eredményeképpen a kiadvány tipográfiája és külalakja -általános vélemény szerint- jól sikerült.

Végszó.

Természetesen ez a cikk -korlátozott terjedelménél fogva- csak vázlatosan tudta ismertetni az elmúlt másfél év munkáját. Az ismertetésen túlmenve, a cél az is volt, hogy az olvasót tájékoztassa az ETO fejlődéséről és a fejlődéssel előálló problémákról. A 624-es kiadvány csak első lépés volt az előttünk álló uton. A sorozat következő kiadványa a 678 Műanyagipar kötete már tovább megy egy lépéssel. Magyarul jelenik meg, és szerkezetében is változik. Közelebb megy a kezdő- és az alapfokon dolgozó osztályozóhoz, és munkájukat megkönnyíti azzal, hogy sok példát és sok gyári elnevezést is tartalmazni fog, amelyeknek összetételét csak nehezen tudnák meghatározni. Igényelni már lehet az OMK szakozó csoportjánál. Harmadik kötetként a 69 Építőiparok főtáblázatainak egybedolgozása van folyamatban. Az érdeklődőket kérjük, hogy javaslataikat küldjék el hozzánk. Egyben kérünk minden olvasót, hogy a 624-es kiadvánnyal kapcsolatos minden észrevételüket juttassák el az OMK szakozó csoportja címére /Bp. VIII. József-krt.6./, hogy a jövőben, hibáinkat kijavítva, jobb és hasznosabb munkát végezhesünk mindannyiunk javára.

Reméljük, hogy a 624-es kiadvány és a sorozatban megjelenő többi kiadvány hathatósan segíteni fogják nemcsak a műszaki szakkönyvtárosok, de a tudományos nagykönyvtárak szakozóinak munkáját is.

Az OMK szakozó csoportja

- x - x - x - x -